

GÁBOR KÁLMÁN (1948–2009)

Balog Iván

balog.ivan@tvnetwork.hu

Magyar-történelem-pedagógia szakon végzett a szegedi bölcsészkaron, majd az ELTE-n szociológusként diplomát, utána ugyanott egyetemi doktori, végül Kolozsvárott PhD-fokozatot szerzett. Az SZTE Szociológia Tanszékének egyik alapítója volt, de tanított – Kolozsvár mellett – az ELTE-n és a ZSKF-en is. Kutatóként az Oktatókutató Intézetben és a Felsőoktatási Kutatóintézetben tevékenykedett, pályáját az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet főmunkatársaként fejezte be. Számos tudományos folyóirat, ill. könyvsorozat (Erdélyi Társadalom, WEB, Új Ifjúsági Szemle, Belvedere Meridionale Kiadó – Ifjúsági korszakváltás c. sorozat) szerkesztőségének volt tagja vagy vezetője, valamint több szakmai grémium – a Magyar Szociológiai Társaság Ifjúságszociológiai Szakosztálya, Európai Ifjúsági Kutató-, Szervezetfejlesztő és Kommunikációs Központ – alapító elnöke.

És itt álljunk meg egy pillanatra, mert mindez csak a váza egy életnek, és ha az az élet kilobbant, meg kellene próbálnunk elmesélni, a szó szoros értelmében feleleveníteni, milyen volt Gábor Kálmán, amíg élt, hogyan beszélt lassan, jellegzetes, dörmögő hangján, hogyan tréfálgozott maga is legendás szórakozottságán, hogyan kért segítséget a tekintetével tőlem, ha nem találta a megfelelő kifejezést és így tovább. Ezeken a hasábokon azonban azt kellene elmondani, milyen szociológus volt, és mivel én tizenhat évig dolgoztam együtt vele, megpróbálom.

Fiatalként Szelényi Iván tanítványa volt, majd a Huszár Tibor által gründolt pesti szociológusképzésben Erdei- és Mannheim-hatások érték – ebben történész végzettsége is segítette. Már a 80-as években a polgárosodás hívévé vált, a rendszerváltás után pedig meggyőződése lett, hogy ezt a folyamatot száz százalékig végig kell vinni – így került egyre inkább Kemény István nézeteinek hatása alá.

Mindezt azért kell megemlíteni, mert Gábor Kálmán mindenekelőtt ifjúságkutatóként vált ismertté (a Sziget-kutatásnak köszönhetően külföldön is). Bármilyen enciklopédikus tudásra is tett azonban szert ezen a téren a 25 év alatt, az ifjúságot mindig olyan társadalmi csoportnak tekintette, amely küzd az önállóságáért. Azért gondolta így, mert már akkor is az egyén szabadságát tekintette a társadalmi fejlődés legfőbb fokmérőjének, amikor még nem specializálódott a fiatalok kutatására.

Ez magyarázza, hogy ifjúságkutatóként előbb a német Zinnecker nyomán az ifjúsági korszakváltásnak, az önálló ifjúsági életszakasz és az autonóm ifjúsági

kultúra kiformalódásának tézisé, az ezredvégtől kezdve pedig Ulrich Beck individualizációs tételét fogadta el. Ezáltal szembehelyezkedett azzal az állásponttal, mely szerint a rendszerváltás a fiatalok körében (is) a társadalom kettészakadásához, az esélyegyenlőtlenségek növekedéséhez vezetett, ami a fiatalokat a vesztesek közé sorolta. Gábor Kálmán viszont mindvégig kitartott amellett, hogy a piacgazdaság és a demokrácia esélyeket kínál az ifjúságnak, akiknek azonban egy kockázattársadalomban, számos veszély közepette kell megpróbálniuk ezekkel az esélyekkel élni, és ez sebezhetővé teszi őket.

Oktatóként a legnagyobb erénye nem az előadás, hanem a tutorálás, a műhelymunka volt. „Szeretek bölcsekedni” – ismerte el magáról, de ezekből a kiselőadásokból a pályakezdők rengeteget profitáltak. Számos apró műfogást mutatott meg nekik, amire csak akkor van lehetőség, ha tanár és hallgató partnerként dolgozik együtt. Szemléletet, problémalátást adott, arra tanított, hogyan „olvassunk a sorok között” a társadalomban, hogyan alkalmazzuk konkrét esetekre a tanultakat.

Nagyon nehéz elhinni, hogy az az ember, akivel egymás gondolatát is kitáltuk, elviseltük egymás emberi gyengéit, eltávozott az élők sorából. A rá jellemző, összefüggéseket kereső asszociatív gondolkodásmód azonban beivódott tanítványaiba, akiket elindított a pályán – így az enyémben is. Amit a szociológia tudományából tudok, legalább annyira tőle is tanultam, nemcsak könyvekből és a kurzusokon. Gábor Kálmán, az ember, nincs többé, de rajtunk múlik, hogy Gábor Kálmán, a szerző és tanítómester köztünk maradjon.